

Uskotaan että kyllä asiat jotenkin lutviutuvat

Oikeudellinen ennakointi on vielä vierasta

ELINA KOPONEN JA HENNA NIKUMAA

Muistisairaanhoidon edunvalvonta yhteistyönä -projekti toteutti muistisairaanhoidon ihmisten etujen valvontaan liittyvän kyselyn osana laajempaa nykykäytäntöjen ja solmukohtien kartoitusta. Kyselyyn vastasivat Suomen muistiasiantuntijoiden valtakunnallisen muistikoordinaattoriverkoston jäsenet sekä aluevastaavat eli alvat (N=79). Vastausprosentti oli 63. Vastajia voidaan pitää kokeneina muistisairaanhoidon ihmisten hoitoon ja palveluihin perehtyneinä ammattilaisina. Yli 80 % oli työskennellyt enemmän kuin kahdeksan vuotta muistisairaiden ihmisten kanssa.

TEKSTI HENNA NIKUMAA, SOSIONOMI YAMK, PROJEKTIOHTAJA JA ELINA KOPONEN, TTM, PROJEKTIKOORDINAATTORI, SUOMEN MUISTIASIANTUNTIJAT RY **KUVA** TARJA KUNTSI

Kyselyyn vastanneet pitkän linjan muistisairaanhoidon ihmisten hoitotyön ammattilaiset kokivat hallitsevansa oikeudelliset ennakkoinnin keinot hyvin ja neuvovan näissä asioissa asiakkaitaan aktiivisesti. Sen sijaan asiakkaiden ei kuitenkaan koettu käyttävän ennakkoinnin keinoja kovinkaan aktiivisesti. Muistikoordinaattorit ja aluevastaavat raportoivat, että joko ennakkoinnin ei ajatella olevan vielä tarpeen omalla kohdalla

tai asiaan herätään liian myöhään. Tällöin oikeudellinen toimintakyky on jo heikentynyt merkittävästi eikä enää ole kykenevä esimerkiksi hoitotahdon tai edunvalvontavaltuutukseen tekemiseen.

Tietoa ei ole tarpeeksi

Suuri osa kyselyyn vastanneista kertoi aiheen ja terminologian vaikeudesta. Tietoa eri oikeudellisen ennakkoinnin keinoista ei ole tarpeeksi tai ennakkoinnin keinoihin liittyy vääriä mielikuvia, jopa pelkoja holkukseen joutumisesta. Termeistä edun-

valvontavaltuutus ja edunvalvonta menevät usein sekaisin ikäihmisillä mutta myös sosiaali- ja terveydenhuollon ammattihenkilöillä. Sosiaali- ja terveydenhuollon henkilöstöllä on tärkeä rooli ohjauksen ja neuvonnan antamisessa sekä ennakkointiin rohkaisemisessa; juridinen asiantuntija ei tarvitse olla, mutta perusasiat tulisi hallita.

Kyselyyn vastanneet pohtivat, miten ennakkoinnin keinot saataisiin laajempaan tietoisuuteen ja aktiiviseen käyttöön. Tulevaisuuden suunnitteluun tulisi rohkaista ja kertoa keinojen vahvistavan itsemääräämis-

Muistikoordinaattorit ja aluevastaavat raportoivat, että joko ennakoinnin ei ajatella olevan vielä tarpeen omalla kohdalla tai asiaan herätään liian myöhään.

oikeutta. Oikeudellisista ennakoinnin keinoista tulisi tiedottaa laajasti ikääntyneitä, mutta myös nuorempia - ihan kaiken ikäisiä. Mahdolliseen toimintakyvyn heikentymiseen varautumisesta tulisi tehdä kaikille tuttu ja luonnollinen osa ikääntymistä, sillä ei meistä kukaan tiedä, mitä huominen tuo tullessaan. Joko sinä olet tehnyt itsellesi hoitotahdon ja edunvalvontavaltuutuksen?

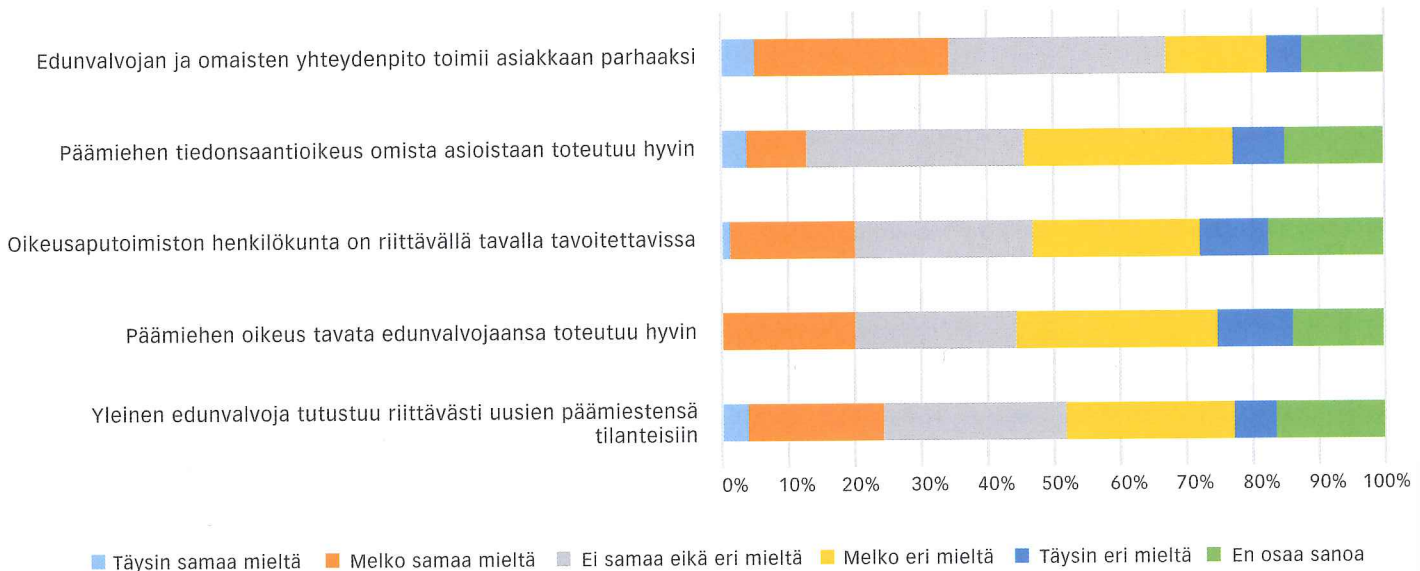
Yleinen edunvalvonta hyvä mutta viimesijainen keino

Varautumiskeinoista huolimatta osa muistisairaista tarvitsee ja tulee tarvitsemaan holhoustoimilain mukaista edunvalvontaa. Vastaajista lähes kaikki kertoivat osaavansa arvioida hyvin edunvalvonnan tarvetta ja tiesivät, että ennen edunvalvontaa tulee selvittää lievemmat keinot turvata asiakkaan etuja. Sen sijaan vastaukset hajaan-

tuivat, kun pyydettiin arvioimaan väittämiä yleisen edunvalvonnan toimimisesta (kuvio 1).

Vastaajista vain viidennes oli melko tai täysin sitä mieltä, että päämiehen oikeus tavata edunvalvojaansa toteutuu hyvin tai että oikeusaputoimiston henkilökunta on riittävällä tavalla tavoitettavissa. Vain 13 % vastaajista oli melko tai täysin sitä mieltä, että päämiehen tiedonsaantioikeus omis-

Yleisen edunvalvonnan toimimiseen liittyvät väittämät

Kuvio 1. Yleisen edunvalvonnan toimiminen.

Seuraa projektin etenemistä osoitteessa:
muistiasiantuntijat.fi/edunvalvontahanke

ta asioistaan toteutuu hyvin – toisaalta kolmannes ei ollut samaa eikä eri mieltä. Edunvalvojan ja omaisten yhdenpidon arvioi toimivan asiakkaan parhaaksi noin kolmannes vastaajista.

Lisäksi vastaajat kertoivat, että päätös edunvalvonnasta kestää yleisesti liian kauan ja päätöstä odoteltaessa muistisairas ihminen saattaa tehdä kyseenalaisia oikeustoimia. Muistikoordinaattoreilla ja alvoilla oli myös kokemuksia siitä, että yleisillä edunvalvojilla on liikaa päämiehiä ja että he ovat ylityöllistettyjä. Toisaalta taas osan omaisedunvalvojista koettiin ehkä säästelevän perintöä eikä tekevän päätöksiä todellisuudessa päämiehensä parhaaksi.

Vastauksissa oli kuitenkin myös niitä kertomuksia, joissa sekä yleiset edunvalvojat että omaisedunvalvojat toimivat erittäin hyvin.

Tarvitaan materiaalia ja koulutusta

Kyselyyn vastaajista 43 % oli sitä mieltä, ettei heillä ole riittävästi tukimateriaalia oikeudellisten kysymysten ohjaukseen ja neuvontaan. Suurin osa vastaajista toivoikin erilaisia materiaaleja ja konkreettisia työvälineitä työnsä tueksi, esimerkiksi selkeää muistilistaa neuvontatilanteissa läpikäytävistä asioista. Erityisesti ennakkoinnin keinoista tarvittiin opasmateriaalia, selkokielistä ikäihmisille ja sen rinnalle

käsikirjan kaltaista apua ammattihenkilöstölle. Vastaajat ideoivat myös kokoavaa nettisivustoa, tietopaketteja eläkeläisille sekä diasettejä, joiden avulla voisi esitellä perusasiat vastadiagnosoiduille ja heidän läheisilleen. Lisäksi koulutusta muistisairaahan ihmisen oikeudellisista kysymyksistä toivottiin runsaasti. Erityisinä koulutustoina mainittiin ennakkoinnin keinot, kuten hoitotahto ja edunvalvontavaltuus.

Suomen muistiasiantuntijat ry:n Muistisairaahan ihmisen edunvalvonta yhteistyönä -projekti pyrki vastaamaan näihin haasteisiin ja kehittämään yhteistyöverkoston ja kuntakumppaneiden, Rovaniemen ja Siipoon, kanssa ratkaisuja näihin kysymyksiin.

”

Erityisesti ennakkoinnin keinoista tarvittiin opasmateriaalia, selkokielistä ikäihmisille ja sen rinnalle käsikirjan kaltaista apua ammattihenkilöstölle.